

УДК 330.322

JEL

ORCID

Сидор Галина Вікторівна
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
Чортківського навчально-наукового інституту підприємництва і бізнесу
Тернопільського національного економічного університету
48500, Чортків, вул. Ст. Бандери, 46
e-mail: sidor.gal@ukr.net

Андрусів У. Я.
канд. екон. наук, доцент кафедри
теорії економіки та управління
Івано-Франківського національного технічного університету
нафти і газу

ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Мета. Дослідження сутності інвестиційного процесу з позиції існуючих в економічній науці підходів з метою формування власного тлумачення окресленої дефініції.

Методика дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів з питань дослідження сутності інвестиційного процесу, ресурси Internet. У процесі дослідження використано загальні і спеціальні методи, зокрема: монографічний – при здійсненні літературного огляду досліджуваної проблеми; системного і структурного аналізу – при обґрунтуванні різних підходів та різних точок зору до трактування сутності інвестиційного процесу як складної економічної категорії.

Результати. Узагальнено теоретичні розробки вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів з питань трактування «інвестиційного процесу». На основі систематизації наукових підходів запропоновано власне визначення терміна «інвестиційний процес». Розглянуто дослідження тих учених, які розглядають

дефініцію «інвестиційний процес» на мікро- та макрорівнях. Наведено ознаки, які характеризують інвестиційний процес.

Наукова новизна. Запропоновано авторське визначення терміна, згідно з яким інвестиційний процес слід розглядати як безкінечний у просторі та безперервний у часі процес реалізації інвестиційних рішень, пов'язаний із залученням коштів, з метою досягнення цілей та максимального позитивного результату для учасників та інвестора.

Практична значущість. Отримані результати дослідження є підґрунтям для вирішення практичних проблем правильного наукового підходу до розуміння цього поняття на сучасному етапі.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційні ресурси, інвестиційна діяльність, інвестиційний процес.

Sydor Halyna Viktorivna
Assistant Professor Department of Fundamental and Specialized Disciplines
Chortkiv education and research Institute of Entrepreneurship and Business of
Ternopil National Economic University
48500, Chortkiv, st. St. Bandery, 46
e-mail: sidor.gal@ukr.net

ECONOMIC NATURE OF THE INVESTMENT PROCESS

Purpose. Investigation of the essence of the investment process from the standpoint of existing approaches to economic science in order to formulate its own interpretation of the outlined definition.

Methodology of research. Theoretical and methodological basis of the research is the scientific works of domestic and foreign authors on the research of the essence of the investment process, Internet resources. In the process of research used general and special methods, in particular: monographic – in the implementation of the literary review of the problem under study; systematic and structural analysis – in substantiating different approaches and different points of view before interpreting the essence of the investment process as a complex economic category.

Findings. Generalized theoretical developments of domestic and foreign scientists-economists on the interpretation of the «investment process». On the basis of systematization of scientific approaches, the actual definition of the term «investment process» is proposed. The research of those scientists who consider the definition of «investment process» at micro and macro levels is considered. The signs that characterize the investment process are presented.

Originality. The author's definition of the term, according to which the investment process should be considered as a never-ending in space and a continuous process of realization of investment decisions connected with attraction of funds, is proposed in order to achieve the goals and maximize the positive result for the participants and the investor.

Practical value. The obtained research results are the basis for solving practical problems of the correct scientific approach to understanding this concept at the present stage.

Key words: investment, investment resources, investment activity, investment process.

Вступ. Інвестиційний процес є базою простого й розширеного відтворення, від його активності залежить тенденція розвитку як окремих секторів економіки так і економіки України в цілому. Практично інвестиційний процес виступає індикатором соціально-економічного розвитку країни.

У центрі уваги вчених-економістів завжди перебувало, перебуває та перебуватиме дослідження сутності інвестиційних процесів. Це пояснюється тим, що інвестиційні процеси стосуються глибинних основ господарської діяльності, характеризуючи процес економічного зростання в цілому. У сучасній вітчизняній та зарубіжній літературі різновекторність поняття «інвестиційний процес» визначається значною мірою глибиною сутнісних сторін цієї складної досліджуваної категорії. Коло питань, пов'язаних з інвестиційним процесом активно обговорюється у вітчизняному науковому середовищі, їм присвячена вагома частина рішень виконавчої та законодавчої

влади, жваво обговорюється суспільством. Отже, вважаємо, що доцільно приділити увагу узагальненню й аналізу теоретичних підходів до визначення цієї базової економічної дефініції.

Аналіз сучасних зарубіжних і вітчизняних досліджень і публікацій.

Дослідженню теоретичних засад сутності інвестиційного процесу присвячені наукові праці багатьох українських вчених, зокрема А. А. Пересади [4], С. В. Мочерного [2], Д. Л. Левчинського [6]. Серед зарубіжних науковців цю проблему вивчали такі економісти, як Л. Дж. Гітман, М. Д. Джонк [5], У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бейлі [9]. Крім вищевказаних публікацій, варто назвати й дослідження авторів роботи – Г. В. Сидор, У. Я. Андрусів [12; 13; 14]. Незважаючи на це, теоретичні аспекти вивчення інвестиційного процесу розкрито не повною мірою, а отже, потрібно провести додаткові наукові пошуки.

Висвітлення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Висвітлення основного матеріалу. За роки незалежності у проблематиці інвестицій сформувався відповідний категоріальний апарат. Однак незважаючи на значну увагу спільноти до економічної категорії інвестиційний процес дотепер не виробилось універсального його визначення, яке б мало б відповідати потребам теорії та сьогодення.

На нашу думку, дослідження визначення дефініції «інвестиційний процес» необхідно розпочати з розгляду поняття «процес». Необхідно зазначити, що поняття «процес» походить від латинського слова і означає просування вперед.

Процес у словнику іноземних слів подається, як «послідовна зміна предметів і явищ, що відбувається закономірним порядком» [1, с. 470–471]. У праці С. В. Мочерного подається таке визначення процесу, яке конкретизує «явище, що відображає його зміну у часі, наявність певних етапів або стадій під час таких змін» [2, с. 149]. Проаналізована дефініція «процес» дає змогу зробити висновок про те, що процес безперервно пов'язаний із розвитком. Він може бути результатом діяльності так і результатом бездіяльності (тобто діяльності з мінусом).

Таким чином, водночас у процесі відбувається як протидія так і дія, як зменшення так і зростання, як занепад так і розвиток, тобто усі процеси є двосторонніми. Як бачимо процес є безкінечним у просторі та безперервним у часі, тобто свого функціонування не припиняє.

Питання сутності інвестиційного процесу набуває все більшої актуальності, тому глибинний теоретичний аналіз наукових підходів до визначення змісту інвестиційного процесу є однією з провідних задач реформування української економіки. На сучасному етапі розвитку економічної системи України для розробки надійної теоретичної бази інвестиційного забезпечення є дуже важливим питання щодо правильного формулювання сутності «інвестиційний процес».

Початковим моментом дослідження має бути термінологічний аналіз та поглиблене теоретичне осмислення, з'ясування та вивчення сутності інвестиційного процесу як базової економічної категорії у системі економічної безпеки держави.

У сучасній науці багато уваги приділяється дослідженню сутності інвестиційний процес. Водночас вітчизняні й зарубіжні економісти не мають щодо розуміння природи інвестиційного процесу єдиної позиції трактування. Інвестиційний процес розглядається як діяльність [3; 4], як механізм [5], як сукупність послідовних дій [6], як економічні відносини [8], як рух капіталу [7] та ін.

Б. В. Губський стверджує, що сучасний інвестиційний процес слід розуміти як «багатосторонню діяльність всіх учасників інвестиційного ринку з приводу нарощування капіталу, яка безпосередньо пов'язана з динамічним розвитком національної економіки» [3]. На нашу думку, такий підхід до визначення сутності інвестиційного процесу не відповідає сучасній методології економічного дослідження. Оскільки увага акцентується не на русі інвестицій, а на діяльності, яка забезпечує даний рух.

Не може залишитися поза увагою визначення сутності інвестиційного процесу як складової інвестиційної діяльності [4] наведене А. А. Пересадою.

Автор звужує трактування інвестиційного процесу до поняття інвестиційної діяльності. На його погляд інвестиційний процес «обґрунтування і реалізація інвестиційних проектів» [4]. На нашу думку, це визначення передбачає однобічне уявлення про інвестиційний процес і звужує його до поняття інвестиційної діяльності.

У наукових роботах досить часто бачимо спроби окремих авторів наводити визначення інвестиційного процесу через механізм взаємодії попиту і пропозиції інвестицій [5]. Л. Гітман і М. Джонк вважають, що інвестиційний процес – це «механізм зведення разом тих, хто пропонує гроші...з тими, хто пред'являє попит» [5, с. 15].

Визначення інвестиційного процесу через механізм взаємодії попиту і пропозиції інвестицій, на нашу думку, є доречним і правомірним лише у тому випадку, коли розглядаються ринки інвестиційних товарів та інвестицій. Таке його визначення не розкриває макроекономічної сутності інвестиційного процесу. Без сумніву, що обидві сторони зустрічаються на ринку інвестицій або у фінансових інститутах. Фактично у такому контексті інвестиційний процес ототожнюється із фінансовими ринками.

З погляду Д. Л. Левчинського, «інвестиційний процес – це сукупність послідовних дій по залученню інвестора (або їх сукупності) до об'єкту інвестицій з метою досягнення ефективного соціально-економічного розвитку економічної системи на основі узгодження інтересів учасників цього процесу, результатами якого є будь-який корисний соціально-економічний ефект (відновлення функціонуючого реального капіталу, отримання прибутку, проведення структурних перетворень в економіці країни або регіону тощо» [6].

Деякі автори трактують інвестиційний процес як рух капіталу [7, с. 13]. Такі автори як В. Я. Шевчук, П. С. Рогожин трактують інвестиційний процес як «основні етапи руху інвестицій або інвестиційного процесу: по-перше, реалізація інвестиційного попиту (нагромадження); по-друге, процес виробництва продукції (інвестиційних або споживчих товарів, робіт, послуг); по-третє, реалізація продукції, одержання прибутку; по-четверте, розподіл

прибутку, формування інвестиційного попиту. Сукупність вказаних стадій руху інвестицій представляє собою їх кругообіг» [7, с. 13].

Така думка є поширеним напрямом трактування інвестиційного процесу. Дана точка зору дозволяє досліджувати рух інвестицій на різних стадіях їх кругообігу.

Розглянемо наукові роботи тих авторів, які наводять визначення інвестиційного процесу через економічні відносини [8]. З погляду О. В. Чернікова, «інвестиційний процес – сукупність економічних відносин на всіх стадіях, пов'язаних із підтримкою та розширенням, удосконаленням основних фондів та оборотних коштів інвестиційного призначення» [8]. У цьому визначенні доцільно стверджувати, що це поняття обмежується виконанням однієї з функцій держави, а саме розподілу ресурсів.

У. Шарп у своїх наукових дослідженнях визначав інвестиційний процес як: «певний розумовий процес інвестора з приводу прийняття того чи іншого інвестиційного рішення» [9].

В. Г. Федоренко зазначає, що «інвестиційний процес являє собою комплекс практичних дій, пов'язаних із вкладенням капіталу в галузі економіки» [10].

Д. Норткотт розглядає інвестиційний процес як: «процес прийняття і реалізації інвестиційних рішень» [11].

Особливої уваги, на нашу думку, заслуговують дослідження тих учених, які розглядають дефініцію «інвестиційний процес» на мікро- та макрорівнях. Інвестиційний процес на мікрорівні має вузьку природу і починається з моменту вкладення ресурсів (матеріальних, фінансових, трудових), а досягнення поставлених цілей є його завершальним етапом. Інвестиційний процес на макрорівні необхідно розглядати як форму нагромадження капіталу.

Інвестиційному процесу притаманні усі ознаки системи, а саме: присутній суб'єкт (інвестор), об'єкт (об'єкт інвестицій), зв'язок між ними (отримання інвестиційного доходу), середовище, в якому вони функціонують (інвестиційне середовище).

Огляд вищезазначеного дає підставу стверджувати, що дефініція інвестиційний процес трактується по-різному. На нашу думку, головна причина полягає у тому, що є різний ракурс проблем, а іноді і різні проблеми, які досліджуються вченими. Незважаючи на різновекторність поглядів сутності «інвестиційний процес» їх потрібно узагальнювати, вивчати й використовувати у дослідженнях.

Проведений аналіз дослідження економічної категорії інвестиційний процес і зауваження, які при цьому виникли дають підстави навести власне визначення. На наш погляд, інвестиційний процес – це безкінечний у просторі та безперервний у часі процес реалізації інвестиційних рішень, пов'язаний із залученням коштів, з метою досягнення цілей та максимального позитивного результату для учасників та інвестора. На відміну від існуючих понять, які мають більш загальне трактування, цей термін конкретизує мету вкладення коштів.

Сутність інвестиційного процесу, на наш погляд, можна охарактеризувати такими ознаками: системність, цілеспрямованість, інноваційність, відтворюваність, ефективність, циклічність (рис.1).

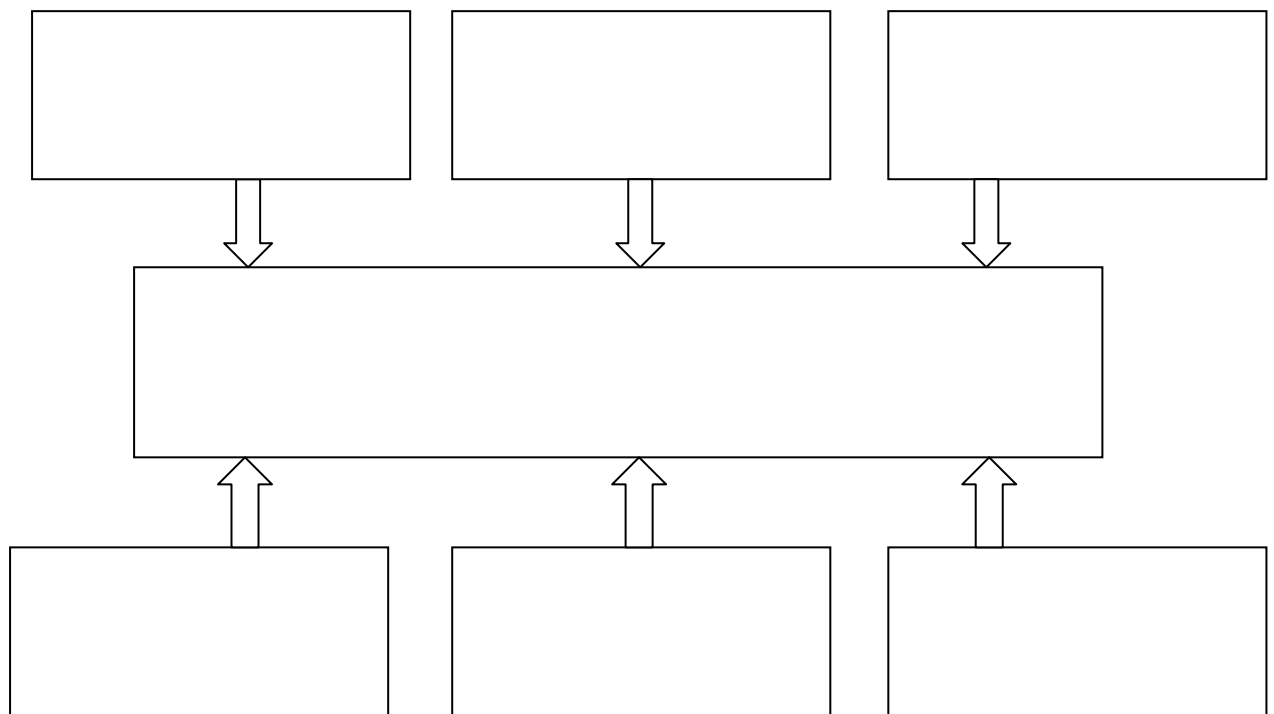

Рис. 1. Ознаки інвестиційного процесу

Системність. Інвестиційному процесу притаманні усі ознаки системи (суб'єкт, об'єкт, причинно-наслідковий зв'язок, інвестиційне середовище), що в остаточному результаті становить цілісність, в якій елементи знаходяться у зв'язку та відношенні між собою.

Цілеспрямованість. Задоволення потреб учасників та інвестора є головною метою інвестиційного процесу, в якому вони приймають безпосередню участь.

Інноваційність. Державі, щоб вийти на якісний інноваційний рівень розвитку економіки необхідно стимулювати інноваційну активність за рахунок створення сприятливих умов для здійснення інвестиційної діяльності шляхом залучення інвестицій у різні сфери економіки.

Відтворювальність. За цією ознакою інвестиції поділяють на дві групи активні та пасивні. Активні інвестиції сприяють підвищенню ефективності функціонування економіки за рахунок впровадження нових технологій та забезпечують розширене відтворення, а пасивні – забезпечують просте відтворення суспільного продукту.

Ефективність. Залежно від того на скільки задоволені потреби учасників та інвестора інвестиційного процесу в результаті залучення інвестицій, в такому випадку можливо говорити про рівень досягнення ефективності вкладення коштів.

Циклічність. Для інвестиційного процесу в часовому вимірі притаманна циклічність, яка характеризується завершеною послідовністю дій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі систематизації наукових підходів до визначення сутності інвестиційний процес запропоновано власне визначення даного терміна, під яким слід розуміти безкінечний у просторі та безперервний у часі процес реалізації інвестиційних рішень, пов'язаний із залученням коштів, з метою досягнення цілей та максимального позитивного результату для учасників та інвестора. На відміну від існуючих понять, які мають більш загальне трактування, в авторському розумінні цього поняття відображена конкретизація мети вкладення коштів.

Перспективи наших подальших наукових пошуків будуть спрямовані на вивчення інвестування, оскільки воно є визначальним чинником економічного зростання країни загалом.

Література

1. Словарь иностранных слов / Сост. : М. В. Лехин, С. М. Кокшина, Ф. Н. Петров и др. – М. : Изд-во иностранных и научных словарей. – 1960. – 778 с.
2. Мочерний С. В. Методологія економічного дослідження : підруч. [за ред. С. В. Мочерного] . – Львів : Світ. – 2001. – 416 с.
3. Губський Б. В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі : підруч. [за ред. Губського Б. В.]. – К. : «Наукова думка», 1998. – 391 с.
4. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом : підруч. [за ред. А. А. Пересади]. – К. : Лібра. – 2002. – 472 с.
5. Гитман Л. Дж. Основы инвестирования : учеб. [под ред. Л. Дж. Гитмана, М. Д. Джонка]. пер. с англ. – М. : Дело. – 1999. – 1008 с.
6. Левчинський Д. Л. Суть та економічна природа інвестицій та інвестиційного процесу / Д. Л. Левчинський // Механізм регулювання економіки. – 2011. – № 2. – 138 с.
7. Шевчук В. Я. Основы інвестиційної діяльності : підруч. [за ред. В. Я. Шевчук, П. С. Рогожин]. – К. : Генеза, 1997. – 384 с.
8. Чернікова О. В. Інвестиційний процес в економіці країни як визначальний чинник економічного розвитку / О. В. Чернікова // Економіка та управління національним господарством. – 2010. – № 9 (111). – 86 с.
9. Шарп У. Инвестиции : учеб. [под ред. У. Шарпа, Г. Александер, Дж. Бейли]. пер. с англ. – М. : ИНФРА-М. – 1998. – 1028 с.
10. Федоренко В. Г. Инвестознавство : підруч. [за ред. Федоренко В. Г.]. – 2-е вид. – К. : МАУП, 2002. – 408 с.
11. Норткотт Д. Принятие инвестиционных решений : учеб. [пер. с англ. под ред. А. Н. Шохина]. – М. : Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – 247 с.

12. Сидор Г. В. Залучення іноземних інвестицій в економіку України / Г. В. Сидор // Соціально-економічні проблеми сучасності : матер. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., (м. Маріуполь, 12 трав. 2017 р.). – Маріуполь, 2017. – С. 263–266.

13. Сидор Г. В. Теоретичні засади інвестиційного процесу / Г. В. Сидор, У. Я. Андрусів, Г. І. Давидовська // Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітні аспекти : матер. II Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Дніпро, 29–30 берез. 2018 р.). – Дніпро, 2018. – С. 622–625.

14. Сидор Г. В. Теоретичні аспекти інвестиційної діяльності: понятійний апарат / Г. В. Сидор, У. Я. Андрусів // Економіка і культура України в світових глобалізаційних процесах: позиціонування і реалії : матер. III Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Київ, 21–22 берез. 2018 р.). – Київ, 2018. – С. 109–111.